

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РК
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА
ФАКУЛЬТЕТ СОЦИАЛЬНЫХ НАУК
КАФЕДРА ПЕДАГОГИКИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГИИ**

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

**Международного научно-методического семинара:
«АНАЛИЗ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЕННЫХ»
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ»**

**В рамках проекта ИРН AP14869631 «Модель «зеленая школа – зеленый колледж
– зеленый университет» как система развития экологизации образования»**

**28 ОКТЯБРЯ 2022 Г.
АСТАНА, РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН**

**МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
НАО «ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА»
ФАКУЛЬТЕТ СОЦИАЛЬНЫХ НАУК
КАФЕДРА ПЕДАГОГИКИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГИИ**

**МОСКОВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. М.В. ЛОМОНОСОВА
ФАКУЛЬТЕТ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

**ОБЩЕСТВЕННЫЙ СОВЕТ БАЗОВОЙ ОРГАНИЗАЦИИ ПО ЭКОЛОГИЧЕСКОМУ
ОБРАЗОВАНИЮ СТРАН СНГ**

КЫЗЫЛОРДИНСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ КОРКЫТ АТА

НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫЙ ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ ФОНД ИМЕНИ В.И. ВЕРНАДСКОГО

**ШКОЛА-ЛИЦЕЙ N101 ИМ.А. МУСЛИМОВА «ЗЕЛЕНАЯ ШКОЛА»,
(Г.КЫЗЫЛОРДА. РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН)**

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ

Международного научно-методического семинара:
**«АНАЛИЗ УЧЕБНЫХ ПРОГРАММ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЕННЫХ»
УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ»**

28 октября

г. Астана – 2022

УДК 378(08)
ББК 74.48я431
А 64

*Выполнено в рамках научного проекта ИРН АР14869631
«Модель «зеленая школа – зеленый колледж –
зеленый университет» как система развития экологизации образования»*

Рецензенты:

Менлибекова Гультбахыт Жолдасбековна – доктор педагогических наук, профессор ЕНУ им. Л.Н. Гумилева, г. Астана, Казахстан

Молдабекова Сандугаш Каирхановна – PhD, ассоциированный профессор кафедры педагогики и психологии Кокшетауского университета им. Ш.Уалиханова, г. Кокшетау, Казахстан

Главный редактор:

Длимбетова Гайни Карекеевна

д.п.н., профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва,
г.Астана, Казахстан

Редакционная коллегия:

Булатбаева К.Н., д.п.н., профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Саипов А.А., д.п.н., профессор Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Курманбаев Р.Х., к.б.н., профессор Кызылординского университета имени Коркыт Ата, г. Кызылорда, Казахстан;

Абенова С.У., PhD, старший преподаватель кафедры педагогики Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Дукомбайев А.Т., магистр гуманитарных наук, магистр истории Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан;

Әкіміш Д.Е., магистр педагогических наук Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан.

Технический редактор – Табаран Д.А., магистрант Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилёва, г. Астана, Казахстан.

А 64 «Анализ учебных программ в контексте развития «зеленых» учебных заведений»: Сборник матер. Межд. науч.-метод. семин. /– Астана, 28 октября, 2022 г. – Астана: типография ИП «Булатов А.Ж.», 2022. - 278 с.

ISBN 978-601-337-781-0

Настоящий сборник составлен по материалам международного научно-методического семинара «Анализ учебных программ в контексте развития «зеленых» учебных заведений», состоявшегося 28 октября 2022 года в ЕНУ имени Л.Н. Гумилева (г. Астана).

Материалы семинара предназначены для ученых, педагогов-предметников высших, средних учебных заведений, магистрантов, докторантов PhD и аспирантов, международных экспертов, представителей общественных организаций.

Материалы публикуются в авторской редакции, и редколлегия не несёт ответственности за содержание авторских материалов.

УДК 378(08)
ББК 74.48я431

ISBN 978-601-337-781-0

© ЕНУ им.Л.Н.Гумилева, 2022

**«ЖАСЫЛ МЕКТЕП» МОДЕЛІ АЯСЫНДА ОҚУШЫЛАР БІЛІМІН
ЭКОЛОГИЯЛАНДЫРУҒА БАҒЫТТАЛҒАН АҚЖАЙЫҚ АУДАНЫНЫҢ
ЭКОЛОГИЯЛЫҚ МӘСЕЛЕЛЕРІ ТУРАЛЫ ҒЫЛЫМИ МӘЛІМЕТТЕР МАЗМҰНЫ**

Гайсенова Айдана Саясатовна

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық Университеті, Астана, Қазақстан

a.gaisenovaa@gmail.com

Ғылыми жетекшісі - Саипов Абдимажит Аманжолович

Аңдатпа: Мақалада Ақжайық ауданының экологиялық жағдайын қарастыра отырып, ауданда «Жасыл мектеп» моделін енгізуге бағытталған, жас ұрпаққа экологиялық білім беріп және табиғи ортаны қорғауға міндеттелетін жобаны енгізу қарастырылады. Оқушылардың экологиялық тәрбиесі, білімі, мәдениеті қалыптасуы үшін ауданда «жасыл» мектептердің құрылуы өте маңызды шаралардың бірі болып табылады.

Түйін сөздер: экологиялық білім беру, экологиялық мәдениет, «Жасыл мектеп», экологиялық мәселе, туған өлке, Жайық өзені.

«Жасыл» мектептер әлемде бірнеше ондаған жылдар бойы күнделікті қызметінде экологиялық технологияларды қолдана отырып, белсенді жұмыс істеп келеді. Сол себептен де әлемдік тәжірибелерге сүйене отырып еліміздегі немесе әр аудандағы білім беру саласын жаңа жолға қою маңызды мәселе болып саналады. Ал адамзат қоғамы алдындағы негізгі мәселелердің бірі - экологиялық мәселелер, табиғатты қорғау және табиғи байлықтарды үнемді пайдалану. Қазіргі жағдайда өндірістік орындар, кәсіпорындар, адамзат әсерінен экологиялық жағдайы дағдарысқа ұшырауда.

Заманауи мектептерді дамытуда экологиялық білім беру басым бағыт болып табылады. Негізгі мақсат – экологиялық мәдениетті қалыптастыру. Алдымен тәжірибелік экологиялық шараларға ерекше көңіл бөлінеді. Экологиялық тәрбие мектеп оқушыларының үйлесімді дамуы үшін қажет және еңбектің қажетті түрі болып табылады. Жалпы, мектеп оқушыларына экологиялық тәрбие беру үздіксіз және мақсатты үрдіске айналып, жалпы білім беру деңгейлері арасында да, жалпы және қосымша білім беру арасында да мазмұн сабақтастығын қамтамасыз ететін білім беру бағдарламалары бойынша әртүрлі формада жүзеге асырылуы тиіс. Әрине, экологиялық мәдениетті қалыптастыруға жаратылыстану бағыты пәндері – физика, химия, биология, экология, жаратылыстану пәндерін оқытуда ерекше орын берілуі қажет [3].

А.Аймағамбетовтың «Экологиялық тәрбие жауапкершілік, адамгершілік және ізгілік деген ұғымдарды да қамтиды. Балаларға ерте жастан бастап табиғатты аялауды, қоршаған ортаға ұқыпты қарауды, ресурстарды ұтымды пайдалануды үйрету аса маңызды. Мемлекет басшысы мектептерде экологиялық білімді енгізуді тапсырғаннан кейін, біз әріптестерімізбен және сарапшылармен қолданыстағы оқу бағдарламаларына талдау жасап, бірнеше шешім дайындадық. Олардың басым бөлігі биыл іске асырылады. Жалпы, білім беру ұйымдарында құндылыққа бағытталған оқыту мен тәрбиелеу – біз үшін маңызды» деген тұжырымы осы қозғалып отырған мәселесінің өзектілігін нақтылай түседі [4].

Қазіргі таңда елімізде көптеген экологиялық білім беруге байланысты тұжырымдалар да қабылданып жатыр, солардың біршамасына тоқталсам, профессор Ә.Бейсенова жасаған «Мектептерде оқушыларға экологиялық білім мен тәрбие беру тұжырымдамасы» (1991), «Қазақстанда эколог мамандар дайындау тұжырымдамасы» (1995), Қазақстан Республикасында экологиялық білім беру мен тәрбие берудің ұлттық стратегиясы (1998) және Білім министрлігі бекіткен «Экологиялық білім бағдарламасы» (1999), сол сияқты Алматы, Орал, Семей, Петропавл қалаларында өткізілген «Экологиялық білім беруді жақсарту жолдары» атты ғылыми-практикалық конференциялардың материалдары негізінде елімізде көпшілікке арналған үздіксіз экологиялық білім беру мен тәрбие берудің ғылыми теориялық негіздерін жасауда мол іс-тәжірибе жинақталды, «Қазақстан 2030 » даму стратегиясына сәйкес үздіксіз экологиялық білім берудің тұжырымдамасы жасалған болатын [1].

Қазіргі уақытта Батыс Қазақстан облысында тұрғындардың экологиялық мәдениетін арттыруға және қоршаған ортаны қорғау саласы бойынша білімді насихаттауға бағытталған «ЭКО аймақ» жобасы іске қосылды. «Жасыл мектеп» акциясы аясында Орал қаласының мектеп аулаларына жүзден астам ағаш көрік берді. Ұйымдастырушылардың айтуынша, бұл жобаның негізгі мақсаты – балалар мен ересектердің назарын жасыл желектер мәселесіне аудару, табиғи байлықты сақтау, қоршаған ортаны қорғау, сондай-ақ, жасөспірімдерді өз ісіне жауапкершілікпен қарауға баулу және экологиялық сауаттылықты арттыру [2]. Дәл осындай «ЭКО аймақ» және «Жасыл мектеп» жобаларын тек облыс орталығында іске қосып қана қоймай, әр аудан шеңберінде қарастырылып, енгізілуі тиіс деп ойлаймын. Себебі, әр оқушы білімді тек теориялық жағынан шыңдап қоймай, практикалық жағынан осындай жобалардың арқасында экологиялық білім мен мәдениетін жетілдіре алады.

Ақжайық ауданының негізгі экологиялық мәселелерінің бірі – Жайық өзеніне ластаушы заттардың ағуы және де су көлемінің азаюы (1-сурет) [6]. Жайық бойында орналасқан елді-мекендер үшін өзеннің мәні зор. Өзеннен тек қана балық аулап қана қоймай, жайылмасы мал шаруашылығын дамытуға және шөп қорын молайтуға мүмкіндік береді. Ал өзен арналарының лайлануының басты себебі оның салалары мен бастау көздерінің тазаланбауының кесірінен. Жайық өзенінің табиғи экожүйесінің тозуына оның су мен өсімдіктер, жануарлар мен балық ресурстарын пайдаланатын шаруашылық қызметтері де айтарлықтай әсерлерін тигізеді. Елді мекен жерлердегі жағалай өзеннің жағалаулары мен су алатын алаңдарда, тасқын кезінде өзенге шайылатын қалдықтар төгіледі. Жайық өзенінің ландшафтты-экологиялық жағдайын және су кешенін қалыпқа келтіру мен сақтау басты міндет [5].

Сурет 1 - Ақжайық ауданын кесіп өтетін Жайық өзенінің қазіргі жағдайы

Оқушылар өз туған өлкесінің әлеуметтік-экономикалық даму мәселелерімен қатар, осындай маңызды экологиялық мәселесін ауданымыздың әр оқушысы білуі керек. Сол үшін де «Жасыл мектеп» жобасын енгізу арқылы ауданның экологиялық мәселелері туралы оқушыларға арнайы мәліметтер берілуі қажет деп есептеймін. Оқушылар биология, география, химия пәндерінде зертханалық немесе практикалық жұмыстарды білімін экологияландыру жағынан тиімді пайдалана алады. Мысалы, Жайық өзенінің химиялық құрамын немесе өзен маңындағы топырақтың химиялық құрамын жоба негізінде өз мектебінде тәжірибелік жұмыстарда зерттей алады. Ауылдарды көгалдандыру мақсатында апталық сенбіліктер ұйымдастырылып, ағаш отырғызу жұмыстары да оқушының экологиялық тәрбиесі мен білімін қалыптастырады. «Жасыл мектеп» жобасы оқушылардың географиялық білімдерін экологияландырып, олардың бойында мынадай құндылықтар қалыптасады:

- Экологияны қорғау жөніндегі практикалық әрекеті арқылы олардың адамгершілік сана-сезімінің өсуіне, патриотизмге тәрбиеленуіне көмектесу.

- Экологиялық білім беру арқылы оқушылардың назарын табиғат ресурстарының, оның ішінде ауа мен судың пайдаланылуына, өнеркәсіптің зиянды тастандыларымен күресуді

ұйымдастыруға, қалдықтардың қайтадан жаңартылуына, табиғат ресурстары мен жағдайларына теріс, әсіресе, оң көзқарас қағидаларына да назар аударуына ықпал ету.

- Экологияны сақтау талаптарын ескере отырып, оқушылардың табиғаттағы жеке мінез-құлық мәдениетін қалыптастыру.

- Қоғамдық еңбек қызметінің барлық түрлерінде табиғи орта жөнінде қабылданған шешімдер үшін азаматтық жауапкершілік сезімін дамыту.

- Экологиялық сауатсыздықтың алдын алу мен шешу жолдарын түсіну.

Экологиялық тәрбие — бұл адамдардың сезіміне, санасына, көзқарастарына әсер ету әдістері. Ал «Жасыл мектеп» жобасы оқушылардың саналық деңгейінің артуына, табиғатқа қарым-қатынасының өзгеруіне, табиғат ресурстарына ұқыптылықпен, үнемшілікпен қарауға, оның жай-күйіне жаны ашып қарауға, табиғи ортада өзін өнегелі ұстауға әсер етеді деп ойлаймын.

Әдебиет тізімі:

1. Е. Арын, Ә.Бейсенова, А.Абылқасымова, Н.Іргебаева, Ж.Шілдебаев.-Қазақстан Республикасы білім беру жүйесінің экологиялық білім мен тәрбие беру Тұжырымдамасы. -Алматы,2003.-123-126б.

2. <https://m.facebook.com/bilim.plus/>

3. Сборник материалов международной научно-практической конференции «Непрерывное экологическое образование для устойчивого развития как важное направление модернизации образовательной системы» 16-17 октября 2020 года

4. <https://bilimdinews.kz/?p=114930>

5. Қоспаев Б.Д. - Тәуелсіздік шежіресі: Ақжайық ауданы 2011-2021. – Орал, 2021.

6. Суретке сілтеме:

<https://zhaikpress.kz/wp-content/oraloniri/news/img/2021/11/C823DF6A-6E6E-43F8-8421-ECA1D41E94A7.jpeg>

UDC 910.3

GREEN TECHNOLOGIES OF CENTRAL KAZAKHSTAN - AS A MEANS OF GREENING THE EDUCATION OF THE POPULATION

Saipov Abdimazhit Amanzholovich

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

saipov1954@mail.ru

Battakova Kamila Askarovna

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Astana, Kazakhstan

kamila3.08@mail.ru

Abstract: *Based on the analysis of research on the principles of "green technologies", which are primarily aimed at environmental protection, green technologies are proposed for local executive bodies in order to make socially significant decisions in favor of strengthening the public health of the population of Central Kazakhstan, where large industrial facilities of anthropogenic impact are concentrated in urbanized territories.*

Keywords: *green technologies, public health, WELL standard, healthy lifestyle.*

On a global scale, humanity, in pursuit of achieving maximum profit, technological breakthrough, the need for industrial and economic development, mining, exploitation of natural and human resources, has unfortunately allowed the formation of environmental problems in many countries, the processes of degradation of the natural and social environment. Therefore, the United Nations, as an international system, considers these global challenges as a necessity and awareness of the importance of sustainable development. "Sustainable development" is understood as a set of comprehensive measures for the development of society while meeting the necessary needs for economic growth while curbing uncontrolled consumption growth and preserving the ecological balance [1, p.101; 2, p.490]. The UN Summit adopted 17 goals for transforming our world, 193 countries of the world are